

Kultuurikeskkond

Hetkeseis ja trendid

Kultuur on rahva hinge-, mõtte- ja elulaad. Kogu ühiskonna väärtushinnangute süsteem kujuneb kultuurikeskkonnas. Kultuur toimib igas eluvaldkonnas väärtuste ja normide ning müütide ja tabude süsteemina, mis korrastab inimeste hoiakuid ning suhtumisi, mõtlemist ja käitumist.

Inimese vaimne heaolu on globaliseerivas maailmas üha sagedamini seotud küsimustega: *kes ma olen, kuhu kuulun, mis on minu ja mu rahva eripära teiste seas?*

Viimastel aastakümnetel võime täheldada, et kadumas on seos mineviku ja tänapäevase kultuuri vahel, omakultuuri *jätksuutlikkusse* on tekkinud lüngad. Siin oma osa nõukogudeaegsel ühtlustamispoliitikal, aga ka võõra massikultuuri pealetungil. Kui võõraste kultuuride *väärtuste, mõtteviisi ja tavade leviala* laieneb, siis siin maal loodud omakultuuri leviala väheneb. Rahvusliku identiteedi kindlustamise seisukohalt on *iga laenatud kultuur nagu laenatud raha*, mis teenib ennekõike selle loojaid. Hariduses puudub pärimuskultuuri osa, mis aitaks neid lünki täita. Identiteediloomet kujundavat kultuuri- ning hariduspoliitikat rajatakse selle maa põlisrahva kultuurivaramut süvitsi uurimata, kaasajaga seostamata.

Rapla maakond on oma kultuuritaustalt väga mitmekesine – siin on segunenud maa- ja linnakultuur, pärimus- ja massikultuur, erinevate kihelkondade ja maakondade traditsioonid.

Raplamaale on iseloomulik, lähtuvalt tema kirjust ajaloost, keskmisest suurem *kultuuriline mitmekesisus*. Puudub omakultuuri kese – traditsioonidega maakonnalinn, kogu maakonna osas ei ole ajaloolist kokkukuuluvust. Raplamaa ei ole üks kultuuripiirkond vaid erinevate kultuurikantide – Kullamaa, Nissi, Märjamaa, Vigala, Hageri, Rapla, Juuru, Türi ja Vändra kihelkonnad – kogumik, kus on igast kandist midagi. Viimaste aastakümnete koos tegemised on tekitanud kultuurikeskkonnas siiski omalaadse väärtusliku ühisosa ja Raplamaa eristub selgelt oma naabritest.

Maakonna erinevates paikades viiakse läbi mitmeid *traditsioonilisi* kultuurisündmusi, mis on jätkuvalt populaarsed. Meie maakonna visiitkaartideks on Rapla Kirikumuusikafestival, Varbola Puupäevad, Koolirahu kirikukontserdid, maakondlikud rahvakultuuripäevad, erinevad teatriprojektid jpm Kasvava osalejaskonnaga on suvised rahvamuusikasündmused. Täheldatav on traditsiooniliste külapidude populaarsuse tõus. Probleemina on tegijad välja toonud, et järjepidevate kultuurisündmuste muutmine projektipõhiseks ja sellega kaasnev bürokraatia ei sisenda tegijates kindlustunnet. Oma pitseri Rapla maakonna kultuurikeskkonnale jätab Tallinna lähedus ja massikultuuri pealetung meediakanalite kaudu. Tallinna tugev mõjuväli nõrgestab maakonna kui terviku *identiteeti*, suur osa inimestest on pealinnaregiooniga seotud tööalaselt, suur linn pakub palju erinevaid meelelahutusvõimalusi. Pealinna keskkond mõjutab ka subkultuuride esiletulekut.

Meedias ei kajastu täna piisavalt meie maa ja rahvaga seotud looming, väärtused, eelkäänud põlvkondade loodust hingestav pärimus, noorte autorite uued ideed jms identiteediloomeks oluline omakultuurikapital. Täna ei kujune meedia abil meie järgnevast põlvkonnast omakultuuri tundvat ja hoidvat elanikkonda. *Massikultuuri* pealetung Raplamaa kultuuriruumis ei ole järsk, kuid on olnud pidev.). Viimastel aastatel on jõuliselt peale tunginud info- ja kommunikatsioonitehnoloogia ning virtuaalmaailm. Levinud on tarbijalik

mentaliteet ja esemesõltuvus. Massikultuuri – muusikalised massiüritused, kultuurisündmustel domineeriv nn. kerge žanr jne. – on lihtsam tarbida, sest see on hästi kättesaadav. Massikultuuri tarbimine on passiivne, anonüümne, vastutusvaba.

Raplamaa varaks on siinsete inimeste anne ja loovus. Järgnevatel aastatel on vaja teha enam inimeste sünnipärase eelduste avastamiseks ja luua paremad tingimused eeldustest kujunemiseks võimeteks. Meie peaülesanne on võimaldada ja stimuleerida loovust. Annet ning loovust saab arendada nii kaunite kunstide kaudu kui ka paljude teiste huvialade vahendusel. Loovust toetavate ja erinevaid andeid suunavate tegevuste osas on kahjuks valitsenud ja jätkub aeglane langustrend. Selle üheks tagajärjeks on nõ õpitud igavus, kus ei olda rahul sellega, mida pakutakse, aga ei osata või ei taheta ka ise midagi ette võtta.

Täna ei tegelda süsteemselt maa- ja kihelkondliku tasandi kultuuri- ja looduslooo õppematerjalide koostamisega, ning mis vahest veelgi tähtsam, õpetajate kohaliku kultuurilugu käsitleva täiendõppega. Õpetajad peaksid tundma kohaliku põliskultuuri ja ümbruskonna loodust, et nad suudaksid seda kõike lastele elavaks ja kõnelevaks muuta. Laste *kasvatamine* kultuurikontekstis on tagaplaanil, koolides tegeletakse “teadmiste jagamisega”. Hingekultuur, mille üheks kandjaks on ka kirik, ning kogukonnatunne on taanduvad. Massikultuur toob esile pigem negatiivseid kangelasi, keda noored näevad enda eeskujudena.

Raplamaal on olemas lai ring inimesi, kes on huvitatud kultuuri arengust. On olemas omad tugevad tipud *kultuuritegijate* seas mitmetel aladel. Aktiivselt tegutsevate inimeste hulk on siiski piiratud ning enamiku elanikkonna puhul võime täheldada passiivsust ja huvipuudust.

Olulisteks kultuurikandjateks on mitmesugused *vabaihendused* (seltsid ja seltsingud), mis tegelevad nii oma liikmete loominguilisuse arendamise ja neile eneseteostuse võimaldamisega kui ka pakuvad osasaamisrõõmu teistele. On meeldiv tõdeda, et vabaihenduste tegevus on aastatega muutunud aktiivsemaks, nagu ka mitmesuguste vabatahtlike töö kultuurisündmuste korraldamisel. Senisest enam tuleb nii rahaliselt kui organisatsiooniliselt toetada kultuuri edendamist läbi seltside ja seltsingute.

Kultuuri *infrastruktuur* on suhteliselt tihe, tegevuspaiku on mitmeid, kuid maakonna piires on pilt ebahühtlane. Rahul ei saa olla paljude kultuuriobjektide seisundiga. On mitmeid rõõmustavaid trende – raamatukogude kasutajaskond on pidevalt kasvanud, kirikud on uuele avatumad, muuseumid on kujunemas turismiattraktsioonideks, teaduskeskusteks ja sündmuste korraldamise paikadeks. Kahjuks ei taga maakonna ühistransport praegu inimestele võimalust aktiivselt kultuurielus kaasa lüüa.

Visioon „Kultuurikeskkond 2015”

Kultuur on seotud inimese ja tema elukeskkonnaga, tagades selle harmoonilisuse ja loovuse, tuginedes traditsioonidele, vaimsele haritusele, füüsilisele ettevalmistusele ja vahetule suhtlusele. Tähtis on rahvuslikkuse ning identiteedi säilitamine ja loominguks.

Kultuurimaastikul eksisteerib vormiline mitmekesisus, mis on omavahel kaasaegsel tasemel integreeritud. Eriti toetatakse kodanikuinitsiatiivil põhinevaid tegevusi, omakultuuri. Maakonnas on piisav kogus motiveeritud ja kvalifitseeritud ringjuhte erinevates valdkondades.

Raplamaal on kõrge identiteeditajuga, vaimsust ja moraali väärtustav elanikkond (pärimuskultuur, kodulugu). Kodu-uurijad on toetatud-tunnustatud, nende tegevus on jäädvustatud infokandjatel, mida kasutatakse aktiivselt õpetajate ja laste õpetamisel.

Raplamaa suurim väärtus on siin elavad ja tegutsevad inimesed, samuti ka nende loomepotentsiaal – loovuse ja annete väljaarendamist toetatakse tõhusalt. Huvialakoolid (muusika, kunst, sport) tegutsevad süsteemselt ja püsival riiklikul finantseerimisel.

Maakonna haridusasutustes õpetatakse süsteemselt kohapärimust ja kodulugu. Koostöös muuseumide ja raamatukogudega toimib õpetajate vastav täiendkoolitus.

Paranenud elukeskkond (hea elatustase) soosib vaimsete, moraalsete hoiakute kujunemist. Raplamaal on kaunid kodud ja tugevad pered. Kogudused on aktiivsed koostööpartnerid haridus-, kultuuri- ja sotsiaaltööstustele ning omavalitsustele.

Töökultuur on kujunenud haridusprotsessi loomulikuks osaks. Õpetajate kõrval on oluline roll noortejuhtidel. Maakonnas toimivad tuntud ja heade tingimustega laagripaigad.

Seltside, seltsingute ja teiste vabaihenduste tegevus on hoogustunud nii linnades kui maakohtades. Toimib tunnustamissüsteem erinevate kultuurivaldkondades.

Kultuuriteenused ja huvialaharidus on kättesaadav kõikjal ja kõigile elanikkonnagruppidele. Hästi korraldatud ja inimeste vajadustest lähtuv ühistransport soodustab kultuurisündmustel ja ühistevuses osalemist.

Kvaliteetne internetiühendus on tagatud igas külas. Raamatukogud toetavad aktiivselt õppe-, huvi- ja seltsitegevust. Teabetoad teenindavad tõhusalt kohalikku elanikkonda ja ning toetavad vabaihenduste tegevust.

Maakonna muuseumid on kihelkondliku identiteedi ja pärandi hoidjad, kogujad ning aktiivsed propageerijad-vahendajad-tutvustajad. Tekkinud on mitmeid paiga- ja isikumuuseume, mis arenevad tihedas koostöös piirkonna teiste kultuuri-, haridus- ja turismiasutustega. Maakonnamuuseum toetab aktiivselt muuseumide teket ja koordineerib nende koostööd.

Kultuuritegevusel on püsiv riiklik ja omavalitsuslik toetus (materiaalne või mittemateriaalne). Kõigil kultuuriloolistel ehitistel (kirikud, mõisad jm.) on tugev riiklik toetus, mis võimaldab neid säilitada tulevastele põlvvedele.

Maakonnas on lisandunud uusi kultuuriasutusi. Kultuuri infrastruktuur suudetakse vajalikul tasemel säilitada, taastada ja arendada ning kõik hooned ja rajatised on aktiivses kasutuses.

Maakonna suuriritustel on oluline roll maakonna mainekujundusel. Raplamaa saab piisavat ja positiivset kajastust meedias.

Probleemid. Arengueesmärgid. Lahendused

Kohalik *omakultuur* on mitmekesisuse ja järjepidevuse skaala, lokaalse ja globaalse kokkupuutepunkt. Väikekultuuris on oluline järjepidevusele toetudes mitmekesisstada kultuuripilti. Omakultuuri tuleb kaitsta massikultuuri mõjude eest. Seda on võimalik ainult läbi tugeva identiteeditunde ja oma juurte teadvustamise. Tarvis on tunda kohaliku looduse, ajaloo, kultuuri eripära, osata näha selle kordumatust ja ainulaadsust.

Põhiprobleemiks on siin asjaolu, et tarbijalik mentaliteet ja teadmatusest tulenev huvipuudus muudab järjest hapramaks meie omakultuuri vundamendi. Põhjuseid on mitmeid – globaliseeruv (info)ühiskond, massikultuuri kättesaadavus ja pealetükkivus. Omakultuuri kohta positiivse hoiaku kujundamiseks tuleb ära kasutada sedasama meediat, mis toob meieni ka massikultuuri. Kultuuriotsuste (tegevused, üritused) kajastamine peab olema järjepidev. Soodustada tuleb enam huvitegevust, mis on alternatiiviks massikultuurile. Omakultuuri tegijatele tuleb leida enam väljundeid.

Teine oluline põhjus on *loovuse* puudus ja oskamatus edastada õpitud väärtusi – meie haridussüsteem ei kasvata loovaid, omakultuuri vajavaid inimesi. Inimeste loovuse stimuleerimine on väga oluline, sest see aitab kaasa kohaliku identiteedi kujunemisele ja piirkondliku kultuuri unikaalsusele. Tuleb enam leida ressursse omakultuurile, et tagada süsteemne maa- ja kihelkonna tasandi kultuuriloo õppematerjalide koostamine ning õpetajate kohalikku kultuurilugu käsitleva täiendõppe alustamine. Pärimuskultuuri võiks tuua koolide õppekavva. Kodukandi kultuuriloo õppeprotsessi ja seda toetavaid püsivategevusi tuleb väärtustada. Tuleb otsida võimalusi ringitegevuse mitmekesistamiseks, et iga laps saaks siit leida „oma“. Uute (ringi)juhtide lisamine maakonna kultuuripilti rikastab ka pakutavaid võimalusi. Tähelepanu peab pöörama kihelkondliku kultuurimustri tutvustamisele läbi õpperadade, pärimuste, laulude ja rahvariiete.

Täna Raplamaal on vähe kohalikke pikaajalisi traditsioone. Senisest rohkem tuleb ära kasutada ajalugu ja traditsioone erinevates omakultuuri vormides. Rohkem tuleb läbi viia valdkondadevahelisi üritusi ja soodustada koostööd.

Need probleemid võivad viia omakultuuri muutumiseni marginaalseks ja, lõpuks, ka kadumiseni, hääbub tõene nägemus omakultuurist, kaovad traditsioonilised omakultuuri suursündmused. Omakultuur tuleb muuta kättesaadavaks ja ahvatlevaks, et inimeste huvi ei kaoks. Vältida tuleks „vägisi“ (kunstlikult) korraldatud suurüritusi, eelistada tuleb spontaanset altpoolt tulevat initsiatiivi. Koduloohuvi võiks tõsta põlisrahva kultuuri vaimseid, maailmahoiakulisi, usundilisi pärimusi käsitleva õppematerjalide tellimine koos helilindistuste ja videotega, et panna esivanemate pärimuskultuuri tähendused kõnelema kaasaegses ühiskonnas. Põliskultuuri arhetüüpe ja teemasid kasutavate arvutimängude jt interaktiivsete mänguliste õppevahendite tellimine; vastav elektrooniline andmebaas, mis toob omakultuuri inimeseni läbi kaasaegse meedia või huvitavate projektide kaudu.

Selleks, et suhelda kaunite kunstide või rahvaloominguga, vajame mõistmist ja keelt, et kaunis ära tunda. Ei piisa ainult sündmuste korraldamisest – kultuurielu tuleb korraldada nii, et pakutu oleks ka mõistetav. Seda saab teostada vaid inimeste järjepideva *kasvatamisega kultuuri kaudu*. Eriti oluline on see kasvatustöö laste ja noortega. Tuleb toetada laste juhendajaid, suunajaid, õpetajaid.

Oluline roll eelnimetatud ülesannete täitmisel on ka muuseumidel. Tähtis on nii maakondliku olulisusega muuseumide (Mahtra Talurahvamuseum, Sillaotsa Talumuuseum vm.) kui ka väiksemate isiku- ja piirkonnamuuseumide rajamine, toimimine ja areng.

Tähtis on ka see, et loojatel oleks võimalus luua. Tuleb toetada meie luuletajaid, kirjanikke, kunstnikke, heliloojaid.

Raamatukogudele tuleb eraldada enam ressursse, et neil oleks võimalik tutvustada ja propageerida enam raamatuid ja - kogusid. Muuta raamatukogu atraktiivseks ja avatuks, kasvatades, suunates järgmise põlvkonna lugejat. Soodustada erinevate raamatukogufondide ühendamist seal, kus see on otstarbekas (näiteks, kooliraamatukogud ja rahvaraamatukogud).

Kultuuritöö korraldamine toetub eelkõige ühendustele ja huvilistele ning seetõttu tuleb igati soodustada huviliste organiseerumist ning seltside ja ühenduste moodustamist ning tunnustada vabatahtlike poolt tehtavat tööd. Tuleb leida võimalusi *seltside tegevuse* ja *vabatahtlike töö* toetamiseks. Nii tagame selle, et valla kultuuritöötaja selja taga on toetav, arengusuundi loov ja initsieeriv ühiskondlik organisatsioon.

Kõike eelnevat ei saa tagada ka ilma kaasaegse *kultuuri infrastruktuurita*. See hõlmab kõik suhtlemispaikade vanad ja uued vormid – rahva- ja seltsimajad, raamatukogud, muuseumid, noortekeskused ja –toad, huvialakoolid, mängu-, kiige-, lõkke- ja spordiplatsid jne. Nende ehitamiseks, korrashoiuks ja arendamiseks tuleb leida vahendeid. Vajalik on kaardistada maakonna kultuuriobjektid ning töötada välja nende ehitamise ja rekonstrueerimise kava, eriti maakondlikult prioriteetsete objektide osas. Soodustada uue kasutuse leidmist tühjadele hoonetele.

Oluliseks on maakondlike suursündmuste jätkumine. Rapla Kirikumuusikafestivali, Varbola Puupäevade, Koolirahu kontsertide ja Tohisoo keraamikasümposiooni kaudu tuntakse teatakse meie maakonda ka mujal Eestis. Olulised on ka teised maakondlikku tähendust omavad traditsioonilised sündmused, nagu Laulu- ja tantsupeod ning Memme-taadi peod. Traditsiooniliste sündmuste toetamise kõrval tuleb soodustada ka uute sündmuste lisandumist meie kultuuripilti.

Viimastel aastatel on kultuuri rahastamine muutunud peamiselt projektipõhiseks ja Raplamaalgi on mitmetest rahastutest saadud ühekordseteks sündmusteks toetusi. Kuid projektipõhisele rahastamisele lisaks peab tulema ka *stabiilne raha*, mis tagaks tegevuse järjepidevuse.

Piirkondliku unikaalsuse üheks väljenduseks on ka maakonna „oma märk“, mille läbimõeldud kasutamine aitab tugevdada nii kohapealset identiteeti kui ka kujundab maakonna mainet väljaspool. Raplamaal on olemas oma logo ja tunnuslause (Kindel käeulatus. Raplamaa), kuid sihitud mainekujunduse osas on veel palju ära teha – tuleks läbi mõelda mainestrategia ning seejärel asuda seda järjekindlalt ellu viima.

Jätkusuutlikku Raplamaa imago peaks teadvustama ja kinnitama rahvale selle paikkonna vana põliskultuuri ja kaasaegse rahvuskultuuri sidet läbi aastatuhandete. Ei tohiks domineerida arvamus, et meil tuleb midagi erilist ette võtta eurooplaseks saamiseks. Tuleb olla ja jääda eestlasteks.

Tegevuskava

Tegevus	Tulemus	Kes?	Millal?	Raha / allikas
Süsteemne kohapärimuse ja kodukoha õpetamise programm (sh. maakonna kohta elektrooniline andmebaas) – hetkel ei teata eriti midagi oma koduasulastki!	Programm rakendatud	Mahtra muuseum; Rapla Kesk- raamatukogu; ainesektsioonid; koolid; kirik; Kandlekoda	2007 sügisest I kooliastmes	Riik Fondid
Ümarlaud	Programm välja töötatud	Maavalitsuse initsiatiiv; kõik osapooled	2006	Hind arvutatakse 2006
„Maakonna kultuuripilt” (kaart)	Mida on kusagil eriliselt; erinevate paikade teadvustamine	A.Sarv	2006	Arengufond
Mahtra aasta (Mahtra Sõda 150)		Mahtra muuseum; Kultuuri- ministeerium; Maavalitsus	2008	1 milj. EEK
Tähtaastad paika panna pikemaajaliselt	Valikud mitmeks aastaks	Maavalitsuse initsiatiiv; komisjon	2006	-
Pearahasüsteem huvialakoolidel riikliku tellimuse osas	Ettepanek Vabariigi Valitsusele	Raplamaa Omavalitsuste Liit; koolide juhid; omavalitsused	2006	
Selgitada maakondlike ühendkollektiivide juriidiline ja finantsiline staatus (Poistekoor, Noorte Meeste Koor, Puhkpilliorkester)	Omanik ja püsiv rahastamise skeem	Maavalitsuse initsiatiiv; Raplamaa Omavalitsuste Liit	2006	
Arvuti kasutamise koolituse kavandamine („Avatud maailm 2”)	Lahendused toodud IKT arengukavas	Maakonna IKT nõukogu, raamatukogud	2005	
Kuulutada välja, et oodatakse CD-I maakonna avalike kultuurisündmuste jäädvustusi	Kampaania ajalehes	Raamatukogud	2006	Omavalitsused
Kirjutada programmid igale põhiteemale (omakultuur, loovus, kasvatus, seltsid- vabatahtlikud, kultuuri infrastruktuur) <ul style="list-style-type: none"> • Programmi juht • Toimkonnad 				Arengufond ja välised vahendid
Mahtra muuseumi peahoone rekonstrueerimine ja juurdeehitus		Muuseumi juhtkond; Maavalitsus	2007 – 2008	Riigieelarve; EL Struktuuri- fondid; laenud jm.
Eeru kõrtsi kompleksi välja ehitamine		Muuseumi juhtkond; Maavalitsus	2009 – 2010	Riigieelarve; EL Struktuuri- fondid; laenud
Mahtra sõjaväljal paikneva endise viinaaida hoone välja ehitamine muuseumi hoidlaks		Muuseumi juhtkond; Maavalitsus	2010 – 2012	Riigieelarve; EL Struktuuri- fondid; laenud jm.

Moodustada Raplamaa käsitöö ümarlaud (koordineerib ja korraldab maakondlikke ja vabariiklikke sündmusi ning koolitust)	Ümarlaud toimib	Maakonna rahvakultuuri spetsialist	Sügis 2005	-
Kultuurilooliselt oluliste isikute andmebaasi struktuuri määratlemine (sh. kriteeriumid)	Andmebaasi struktuur	Toimetus; ROL	Toimetus kokku ja struktuur määratletud 2006	Arengufond
Kultuurilooliselt oluliste isikute andmebaasi loomine (veebikaardiga)	Kaart vaadeldav veebis; seotud maakonna kodulehega	Toimetus; ROL	2007	Arengufond; muud rahastud
Igas vähemalt 1000 elanikuga asulas on loodud avatud noortekeskus	Avatud noortekeskuste võrk	Omavalitsused; Maavalitsuse initsiatiivil	2008	Omavalitsused
MTÜ Raplamaa Rockklubi loomine	Klubi tegutseb	E. Lend	Sügis 2005	
Raplamaa ansambelite andmebaas („bändimeeste keskkond“)	Koduleht toimib	MTÜ Raplamaa Rockklubi	2006	
Kultuuritöötajate meedia ja PR koolitus	On toimunud kaks koolitust maakonna kultuuritöötajatele	Kultuuritalitus, Maakonna rahvakultuuri-spetsialist	2005, 2006 (jätkuv)	
Tunnustamissüsteemi kaardistamine	Ülevaade valdkonnas olemasolevatest autasudest-preemiatest-tänukirjadest igal tasandil	Kultuuritalitus	2006	
Kultuuritöötajate tunnustussüsteemi väljatöötamine	Täpne statuut erinevate tasandite tunnustuse saamiseks	Kultuuritalitus Kultuurkapitali ekspertgrupp, KOV-d		
Raamatukogud talletavad kohaliku kodulugu (väljapanekud, andmebaas, koopiad uurimustest)	Koduloo andmebaas „Raplamaa kodulugu“	Keskraamatukogu, raamatukogud	2007	Riik, KOV-d
Maakonna kultuuriuuring ja piirkondlikud kultuuriuuringud (mida on erilist, millised on inimeste hoiakud)	Avalikustatud uuringu tulemused	Maavalitsuse kultuuritalitus tellib, KOV	2006 (eeltöö) 2007 (valmis)	400 000 Fondid, KOV
Paiga- ja isikumuuseumide loomine	(Vähemalt) 2 kihelkonnamuuseumi teke (Hageri, Rapla)	KOV, kogudused	2015	12 miljonit Hasartmängumaksu Nõukogu, EL struktuurifondid, KOV
Lastevanemate pärimuskultuurialased pereringid	1 kursus aastas (omakultuuri tundvate lastevanemate arvu tõus)	MTÜ-d	2006-2015	Fondid
Raamatukogude tööaja ümberkorraldamine	Raamatukogud avatud puhkepäevadel	Raamatukogud, KOV	2015	KOV, riik
Kunstigalerii loomine	Kunstiexponeeri	ROL, MTÜ-d,	2013	20 milj.

maakonda	mise ja – tegemise koht	ettevõtjad		Erasektor, riik, KOV, fondid
Kultuuritöötajate soovitusliku palgaastmestiku väljatöötamine, lähtuvalt kutsestandardist (raamatukogudel olemas; muuseumidel valmib 2005)	Palgaastmestik	MV kultuuritalitus, maakonna rahva- kultuuri spetsialist, KOV kultuuri- nõunikud	2007	MV, KOV
Miljööväärtuslike piirkondade kaardistamine ja säilitamine (määratleda kriteeriumid, koostada soovitused jne.)	Nimekiri miljöö- väärtuslikest piir- kondadest ja nende säilitamise kava	MV kultuuritalitus, KOV-d – tellida spetsialistidelt	2008	100 000 EEK Arengufond; omavalitsused